सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष १, अंक १५(३)] शुक्रवार, जुलै ३, २००९/आषाढ १२, शके १९३१ [पृष्ठे १३, किंमत : रुपये १८.००

असाधारण क्रमांक ३५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

	पृष्ठे
सन २००९ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २१.— मुंबई महानगरपालिका अधिनियम, मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९, नागपूर शहर महानगरपालिका अधिनियम, १९४८ आणि महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ यांमध्ये आणखी सुधारणा करण्याकरिता आधिनियम	१-१३

दिनांक २ जुलै २००९ रोजी मा. राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

ह. बा. पटेल,
सचिव,
महाराष्ट्र शासन,
विधी व न्याय विभाग.

सन २००९ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २१.

(मा. राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर "**महाराष्ट्र शासन राजपत्रात**" दिनांक ३ जुलै २००९ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

मुंबई महानगरपालिका अधिनियम, मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९, नागपूर शहर महानगरपालिका अधिनियम, १९४८ आणि महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ यांमध्ये आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.

१८८८ चा मुंबई ३. **ज्याअर्थी,** यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी, मुंबई महानगरपालिका अधिनियम, मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९, नागपूर शहर महानगरपालिका अधिनियम, १९४८

आणि महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ यांमध्ये आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे; **त्याअर्थी,** भारतीय गणराज्याच्या साठाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

१९४९ चा मुंबई ५९. १९५० चा मध्य प्रांत व वऱ्हाड २. १९६५ चा महा. ४०.

प्रकरण एक

प्रारंभिक

संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.

१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र महानगरपालिका व नगरपरिषदा (सुधारणा) अधिनियम, २००९ असे म्हणावे.

(२) तो, राज्य शासन, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे नेमून देईल अशा दिनांकास अंमलात येईल.

प्रकरण दोन

मुंबई महानगरपालिका अधिनियमामध्ये सुधारणा.

सन १८८८ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ३ याच्या कलम ३ ची सुधारणा.

२. मुंबई महानगरपालिका अधिनियम (यात यापुढे ज्याचा निर्देश " मुंबई महानगरपालिका अधिनियम " असा करण्यात आला आहे) याच्या कलम ३ मध्ये, खंड (टट) नंतर, पुढील खंड जादा दाखल करण्यात येतील :— १८८८ चा मुंबई ३.

" (यूयू) क्षेत्र सभेच्या संबंधात " क्षेत्र " म्हणजे, कलम ५० टयू अन्वये निर्धारित केलेले क्षेत्र ;

(व्हीव्ही) " क्षेत्र सभा " म्हणजे, त्या क्षेत्रातील सर्व मतदान केंद्रांशी संबंधित मतदार याद्यांमध्ये नोंदणी केलेल्या सर्व व्यक्तींचा संघ ;

(डब्ल्यूडब्ल्यू) " क्षेत्र सभेचा कार्याध्यक्ष " म्हणजे, संबंधित निवडणूक प्रभागाचा पालिका सदस्य ;

(एक्सएक्स) " क्षेत्र सभेचा सचिव " म्हणजे, कार्यालय अधीक्षकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसेल अशा अधिकाऱ्यांमधून किंवा, पर्याप्त कारणांसाठी योग्य अशा अन्य कोणत्याही वर्गातील कर्मचाऱ्यांमधून महानगरपालिका नियुक्त करील असा, क्षेत्र सभेचा सचिव.".

सन १८८८ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ३ यामध्ये नवीन कलमे ५० टयू ते ५० टएक्स समाविष्ट करणे.

३. मुंबई महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम ५०टट नंतर, पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :—

"**५०टयू.** राज्य शासन, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे,— क्षेत्रे निर्धारित करणे.

(अ) महानगरपालिकेच्या प्रत्येक निवडणूक प्रभागाची ज्या क्षेत्रांमध्ये विभागणी करण्यात येईल अशी क्षेत्रे निर्धारित करील ; आणि

(ब) प्रत्येक क्षेत्राच्या प्रादेशिक सीमा निर्धारित करील ज्यामध्ये, अशा प्रदेशातील, मतदान केंद्राच्या मतदारयादीमध्ये नमूद केलेल्या सर्व व्यक्ती या सर्वसाधारण रहिवासी असतील अशा कोणत्याही मतदान केंद्राच्या किंवा शासनाने ठरविल्यास त्या क्षेत्रातील अशा दोन किंवा अधिक (जास्तीत जास्त पाच) सलग मतदान केंद्रांच्या, संपूर्ण भौगोलिक प्रदेशाचा अनिवार्यपणे समावेश असेल.

५०टव्ही. (१) क्षेत्र सभेचा कार्याध्यक्ष हा क्षेत्र सभेची बैठक बोलावील. क्षेत्र सभेचा सचिव हा त्यानंतर, कार्याध्यक्ष निश्चित करील त्याप्रमाणे दिनांक, वेळ व ठिकाण विनिर्दिष्ट करणारी बैठकीची नोटीस काढील. अशा प्रत्येक बैठकीस, क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रात विस्तृत प्रसिद्धी देण्यात येईल : क्षेत्र सभेच्या बैठकी.

परंतु, क्षेत्र सभेच्या दोन बैठकींमध्ये लोटलेला कालावधी हा, सहा महिन्यांहून अधिक असणार नाही.

(२) कार्याध्यक्ष, पोट-कलम (१) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे एकंदर दोन वर्षाच्या कालावधीत, क्षेत्र सभेच्या सलग चार बैठका बोलावण्यात कसूर करील तर, राज्य शासन, **राजपत्रातील** आदेशाद्वारे आयुक्ताने दिलेल्या निर्देशावरून पालिका सदस्य असण्यापासून, त्यास अनर्ह ठरवील.

(३) क्षेत्र सभेच्या प्रत्येक बैठकीचे अध्यक्षस्थान क्षेत्र सभेच्या कार्याध्यक्षाद्वारे भूषविण्यात येईल आणि ती विहित करण्यात येईल अशा रीतीने भरविण्यात येईल.

(४) क्षेत्र सभेचा सचिव हा,—

(अ) बैठकीसाठी आवश्यक ती व्यवस्था करील व बैठकीतील कामकाजाच्या कार्यवृत्ताची नोंद घेईल आणि कार्याध्यक्षाच्या संमतीने ते प्रभाग कार्यालय व महानगरपालिका यांच्याकडे अग्रेषित करील ;

(ब) क्षेत्र सभेने केलेल्या सूचनांवर, महानगरपालिकेने किंवा यथास्थिती, तिच्या संबंधित कार्यालयाने केलेल्या कारवाईच्या संदर्भात, महानगरपालिकेकडून किंवा तिच्या कोणत्याही कार्यालयांकडून माहिती मिळवील आणि ती बैठकीत सादर करील ;

(क) खंड (अ) व (ब) यांच्याशी आनुषंगिक इतर कामांकडे लक्ष देईल.

५०टडब्ल्यू. क्षेत्र सभेस, महानगरपालिका क्षेत्रामध्ये असलेली प्रत्यक्ष परिस्थिती विचारात घेऊन, पुढील कार्ये पार पाडता येतील व कर्तव्यांचे पालन करता येईल :— क्षेत्र सभेची कार्ये व कर्तव्ये.

(एक) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रात राबवावयाच्या योजना व विकास कार्यक्रम यांचा प्राथम्यक्रम सुचविणे आणि अशा योजना व कार्यक्रम प्रभाग समितीच्या किंवा, यथास्थिति, महानगरपालिकेच्या विकास योजनांमध्ये अंतर्भूत करण्यासाठी प्रभाग समितीकडे पाठविणे ;

(दोन) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रामध्ये रस्त्यावर दिवे लावण्यासाठी, रस्त्यावर किंवा सार्वजनिक ठिकाणी पाण्याचे नळ बसविण्यासाठी, सार्वजनिक विहिरी बांधण्यासाठी, सार्वजनिक स्वच्छतागृहे बांधण्यासाठी आणि अशा इतर सार्वजनिक सोयीसुविधांसाठी जागा सुचविणे ;

(तीन) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रामधील पाणीपुरवठा व्यवस्था, मलप्रवाह विल्हेवाट, सार्वजनिक स्वच्छता, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन, रस्ते व मार्गांवरील दिव्यांची व्यवस्था यांतील त्रुटी शोधून काढणे आणि त्या त्रुटी दूर करण्याच्या दृष्टीने उपाययोजना सुचविणे ;

(चार) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रातील सार्वजनिक आरोग्य केंद्रांमध्ये राबविल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमांना, विशेषकरून रोग प्रतिबंधक कार्यक्रमांना तसेच कुटुंब कल्याण कार्यक्रमांना सहाय्य करणे आणि साथीचे रोग व नैसर्गिक आपत्ती यांबाबतच्या घटनांची माहिती कळवण्यासाठी व्यवस्था निर्माण करणे ;

(पाच) क्षेत्र सभा सदस्यांना महापालिका कर व वापर आकार भरण्याबाबतच्या त्यांच्या कर्तव्याची आठवण करून देणे.

क्षेत्र सभेचे हक्क व अधिकार.

५०टएक्स. क्षेत्र सभेस, पुढील हक्कांचा व अधिकारांचा या बाबतीत विहित केलेल्या कार्यपद्धतीला अधीन राहून, वापर करता येईल :—

(एक) महानगरपालिकेच्या संबंधित अधिकाऱ्यांकडून, महानगरपालिकेकडून देण्यात येणाऱ्या सेवांची आणि क्षेत्रामध्ये पार पाडण्यासाठी प्रस्तावित करण्यात आलेल्या कामांची माहिती मिळवणे ;

(दोन) प्रभाग समितीकडून,—

(अ) क्षेत्र सभेने केलेल्या सूचनांवर केलेल्या कार्यवाहीसह क्षेत्र सभेच्या अधिकारितेच्या संबंधात प्रभाग समितीने किंवा महानगरपालिकेने घेतलेल्या निर्णयांची माहिती मिळवणे ;

(ब) क्षेत्र सभेच्या अधिकारितेसंबंधातील निर्णयांचा पाठपुरावा करण्यासाठी केलेल्या कार्यवाहीबाबत माहिती मिळवणे ;

(तीन) स्वच्छता राखणे, पर्यावरणाचे संरक्षण करणे आणि प्रदूषणास आळा घालणे यांसारख्या सार्वजनिक हिताच्या बाबींविषयी लोकांमध्ये जागरूकता निर्माण करणे ;

(चार) क्षेत्र सभेच्या बैठकींमध्ये पाणीपुरवठा, रस्त्यांवर व मार्गांवर दिवे लावणे, साफसफाई, मलप्रवाह विल्हेवाट, सार्वजनिक स्वच्छता, वादळी पावसाचे पाणी व घनकचरा व्यवस्थापन व इतर नागरी सोयीसुविधा यांच्याशी संबंधित प्रभाग स्तरावरील अधिकारी यांनी उपस्थित राहणे ; आणि

(पाच) क्षेत्रामध्ये स्वच्छताविषयक व्यवस्था व इतर नागरी सोयीसुविधा निर्माण करण्यासाठी प्रभाग समितीला सहकार्य करणे. ".

सन १८८८ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ३ याच्या कलम ५०टट ची सुधारणा.

४. मुंबई महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम ५०टट मध्ये, पोट-कलम (७) मधील, खंड (क) नंतर, पुढील खंड जादा दाखल करण्यात येईल :—

" (ड) पाणीपुरवठा, घन कचरा व्यवस्थापन, मलप्रवाह विल्हेवाट, मलःनिस्सारण, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन, स्वच्छताविषयक बांधकामे आणि विकास योजना यांच्या संबंधात शिफारशी करणे आणि त्यांचा नियत कालांतरांनी आढावा घेणे, महानगरपालिकेच्या विकासविषयक कार्यक्रमांच्या यशस्वी अंमलबजावणीकरिता आवश्यक असलेल्या ऐच्छिक कार्यक्रमांमध्ये लोकांचा सहभाग मिळवणे, प्रभागातील उपवनांच्या देखभालीची सुनिश्चिती करणे आणि प्रत्येक निवडणूक प्रभागाला यथायोग्य प्रमाणात अर्थसंकल्पीय तरतुदीचे वाटप करण्याकरिता शिफारस करणे. ".

प्रकरण तीन

मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ यामध्ये सुधारणा.

१९४९ चा मुंबई ५९. **५.** मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश " प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम " असा करण्यात आला आहे) याच्या कलम २ मध्ये,— सन १९४९ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ५९ याच्या कलम २ ची सुधारणा.

(एक) खंड (२अ) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येतील :—

" (२अ-१) क्षेत्र सभेच्या संबंधात " क्षेत्र " म्हणजे, कलम २९ब अन्वये निर्धारित केलेले क्षेत्र ;

(२अ-२) " क्षेत्र सभा " म्हणजे, त्या क्षेत्रातील सर्व मतदान केंद्रांशी संबंधित मतदार याद्यांमध्ये नोंदणी केलेल्या सर्व व्यक्तींचा संघ ;" ;

(दोन) खंड (७) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

" (७अ) " क्षेत्र सभेचा कार्याध्यक्ष " म्हणजे, संबंधित निवडणूक प्रभागाचा पालिका सदस्य ; " ;

(तीन) खंड (५९क) नंतर पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

" (५९ ड) " क्षेत्र सभेचा सचिव " म्हणजे, कार्यालय अधीक्षकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसेल अशा अधिकाऱ्यांमधून किंवा, पर्याप्त कारणांसाठी योग्य अशा अन्य कोणत्याही वर्गातील कर्मचाऱ्यांमधून महानगरपालिका नियुक्त करील असा, क्षेत्र सभेचा सचिव.".

६. प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम २९अ मध्ये, पोट-कलम (७) मधील, खंड (क) नंतर, पुढील खंड जादा दाखल करण्यात येईल :— सन १९४९ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ५९ याच्या कलम २९अ ची सुधारणा.

" (ड) पाणीपुरवठा, घनकचरा व्यवस्थापन, मलप्रवाह विल्हेवाट, मलनिस्सारण, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन, स्वच्छताविषयक बांधकामे आणि विकास योजना यांच्या संबंधात शिफारशी करणे आणि त्यांचा नियत कालांतरांनी आढावा घेणे, महानगरपालिकेच्या विकासविषयक कार्यक्रमांच्या यशस्वी अंमलबजावणीकरिता आवश्यक असलेल्या ऐच्छिक कार्यक्रमांमध्ये लोकांचा सहभाग मिळवणे, प्रभागातील उपवनांच्या देखभालीची सुनिश्चिती करणे आणि प्रत्येक निवडणूक प्रभागाला यथायोग्य प्रमाणात अर्थसंकल्पीय तरतुदीचे वाटप करण्याकरिता, शिफारस करणे. ".

७. प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम २९अ नंतर, पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :— सन १९४९ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ५९ यामध्ये कलमे २९ब्र ते २९ई समाविष्ट करणे.

क्षेत्रे निर्धारित करणे.

" **२९ब.** राज्य शासन, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे,—

(अ) प्रत्येक निवडणूक प्रभागाची ज्या क्षेत्रांमध्ये विभागणी करण्यात येईल अशी क्षेत्रे निर्धारित करील ; आणि

(ब) प्रत्येक क्षेत्राच्या प्रादेशिक सीमा निर्धारित करील ज्यामध्ये, अशा प्रदेशातील, ज्या मतदान केंद्राच्या मतदार यादीमध्ये नमूद केलेल्या सर्व व्यक्ती या सर्वसाधारण रहिवासी असतील अशा कोणत्याही मतदान केंद्राच्या किंवा शासनाने ठरविल्यास त्या क्षेत्रातील अशा दोन किंवा अधिक (जास्तीत जास्त पाच) सलग मतदान केंद्रांच्या, संपूर्ण भौगोलिक प्रदेशाचा अनिवार्यपणे समावेश असेल.

क्षेत्र सभेच्या बैठकी.

२९क. (१) क्षेत्र सभेचा कार्याध्यक्ष हा क्षेत्र सभेची बैठक बोलावील. क्षेत्र सभेचा सचिव हा त्यानंतर, कार्याध्यक्ष निश्चित करील त्याप्रमाणे दिनांक, वेळ व ठिकाण विनिर्दिष्ट करणारी बैठकीची नोटीस काढील. अशा प्रत्येक बैठकीस, क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रात विस्तृत प्रसिद्धी देण्यात येईल :

परंतु, क्षेत्र सभेच्या दोन बैठकींमध्ये लोटलेला कालावधी हा, सहा महिन्यांहून अधिक असणार नाही.

(२) कार्याध्यक्ष, पोट-कलम (१) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे एकंदर दोन वर्षांच्या कालावधीत, क्षेत्र सभेच्या सलग चार बैठका बोलावण्यात कसूर करील तर, राज्य शासन, **राजपत्रातील** आदेशाद्वारे आयुक्ताने दिलेल्या निर्देशावरून पालिका सदस्य असण्यापासून, त्यास अनर्ह ठरवील.

(३) क्षेत्र सभेच्या प्रत्येक बैठकीचे अध्यक्षस्थान क्षेत्र सभेच्या कार्याध्यक्षाद्वारे भूषविण्यात येईल आणि ती विहित करण्यात येईल अशा रीतीने भरविण्यात येईल.

(४) क्षेत्र सभेचा सचिव हा,—

(अ) बैठकीसाठी आवश्यक ती व्यवस्था करील व बैठकीतील कामकाजाच्या कार्यवृत्ताची नोंद घेईल आणि कार्याध्यक्षाच्या संमतीने ते प्रभाग कार्यालय व महानगरपालिका यांच्याकडे अग्रेषित करील ;

(ब) क्षेत्र सभेने केलेल्या सूचनांवर, महानगरपालिकेने किंवा यथास्थिती, तिच्या संबंधित कार्यालयाने केलेल्या कारवाईच्या संदर्भात, महानगरपालिकेकडून किंवा तिच्या कोणत्याही कार्यालयांकडून माहिती मिळवील आणि ती बैठकीत सादर करील ;

(क) खंड (अ) व (ब) यांच्याशी आनुषंगिक इतर कामांकडे लक्ष देईल.

क्षेत्र सभेची कार्ये व कर्तव्ये.

२९ड. क्षेत्र सभेस, महानगरपालिका क्षेत्रामध्ये असलेली प्रत्यक्ष परिस्थिती विचारात घेऊन, पुढील कार्ये पार पाडता येतील व कर्तव्यांचे पालन करता येईल :—

(एक) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रात राबवावयाच्या योजना व विकास कार्यक्रम यांचा प्राथम्यक्रम सुचविणे आणि अशा योजना व कार्यक्रम प्रभाग समितीच्या किंवा यथास्थिती, महानगरपालिकेच्या विकास योजनांमध्ये अंतर्भूत करण्यासाठी प्रभाग समितीकडे पाठविणे ;

(दोन) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रामध्ये रस्त्यावर दिवे लावण्यासाठी, रस्त्यावर किंवा सार्वजनिक ठिकाणी पाण्याचे नळ बसविण्यासाठी, सार्वजनिक विहिरी बांधण्यासाठी, सार्वजनिक स्वच्छतागृहे बांधण्यासाठी आणि अशा इतर सार्वजनिक सोयीसुविधांसाठी जागा सुचविणे ;

(तीन) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रामधील पाणीपुरवठा व्यवस्था, मलप्रवाह विल्हेवाट, सार्वजनिक स्वच्छता, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन, रस्ते व मार्गांवरील दिव्यांची व्यवस्था यांतील त्रुटी शोधून काढणे आणि त्या त्रुटी दूर करण्याच्या दृष्टीने उपाययोजना सुचविणे ;

(चार) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रातील सार्वजनिक आरोग्य केंद्रांमध्ये राबविल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमांना विशेषेकरून रोगप्रतिबंधक कार्यक्रमांना तसेच कुटुंब कल्याण कार्यक्रमांना सहाय्य करणे आणि साथीचे रोग व नैसर्गिक आपत्ती यांबाबतच्या घटनांची माहिती कळवण्यासाठी व्यवस्था निर्माण करणे ;

(पाच) क्षेत्र सभा सदस्यांना महापालिका कर व वापर आकार भरण्याबाबतच्या त्यांच्या कर्तव्याची आठवण करून देणे.

२९ई. क्षेत्र सभेस, या संबंधात विहित केलेल्या कार्यपद्धतीला अधीन राहून, पुढील हक्कांचा व अधिकारांचा वापर करता येईल :— **क्षेत्र सभेचे हक्क व अधिकार.**

(एक) महानगरपालिकेच्या संबंधित अधिकाऱ्यांकडून, महानगरपालिकेकडून देण्यात येणाऱ्या सेवांची आणि क्षेत्रामध्ये पार पाडण्यासाठी प्रस्तावित करण्यात आलेल्या कामांची माहिती मिळवणे ;

(दोन) प्रभाग समितीकडून,—

(अ) क्षेत्र सभेने केलेल्या सूचनांवर केलेल्या कार्यवाहीसह क्षेत्र सभेच्या अधिकारितेच्या संबंधात प्रभाग समितीने किंवा महानगरपालिकेने घेतलेल्या निर्णयांची माहिती मिळवणे ;

(ब) क्षेत्र सभेच्या अधिकारितेसंबंधातील निर्णयांचा पाठपुरावा करण्यासाठी केलेल्या कार्यवाहीबाबत माहिती मिळवणे ;

(तीन) स्वच्छता राखणे, पर्यावरणाचे संरक्षण करणे आणि प्रदूषणास आळा घालणे यांसारख्या सार्वजनिक हिताच्या बाबींविषयी लोकांमध्ये जागरूकता निर्माण करणे ;

(चार) क्षेत्र सभेच्या बैठकींमध्ये पाणीपुरवठा, रस्त्यांवर व मार्गावर दिवे लावणे, साफसफाई, मलप्रवाह विल्हेवाट, सार्वजनिक स्वच्छता, वादळी पावसाचे पाणी व घन कचरा व्यवस्थापन व इतर नागरी सोयीसुविधा यांच्याशी संबंधित प्रभागस्तरांवरील अधिकाऱ्यांनी उपस्थित राहणे; आणि

(पाच) क्षेत्रामध्ये स्वच्छताविषयक व्यवस्था व इतर नागरी सोयीसुविधा निर्माण करण्यासाठी प्रभाग समितीला सहकार्य करणे. ”.

प्रकरण चार

नागपूर शहर महानगरपालिका अधिनियम, १९४८ यामध्ये सुधारणा.

१९५० चा मध्य प्रांत व वऱ्हाड २.

८. नागपूर शहर महानगरपालिका अधिनियम, १९४८ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश “ नागपूर महानगरपालिका अधिनियम ” असा करण्यात आला आहे) याच्या कलम ५ मध्ये,— सन १९५० चा मध्यप्रांत व वऱ्हाड अधिनियम क्रमांक २ याच्या कलम ५ ची सुधारणा.

(एक) खंड (१) नंतर पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येतील :—

“ (१-१अ) क्षेत्र सभेच्या संबंधात, “ क्षेत्र ” म्हणजे, कलम ३८ब अन्वये निर्धारित केलेले क्षेत्र ;

(१-१ब) " क्षेत्र सभा " म्हणजे त्या क्षेत्रातील सर्व मतदान केंद्रांशी संबंधित मतदार याद्यांमध्ये नोंदणी केलेल्या सर्व व्यक्तींचा संघ ; " ;

(दोन) खंड (८) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

" (८अ) " क्षेत्र सभेचा कार्याध्यक्ष " म्हणजे, संबंधित निवडणूक प्रभागाचा पालिका सदस्य ; " ;

(तीन) खंड (४५), नंतर पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

" (४५अ) " क्षेत्र सभेचा सचिव " म्हणजे, कार्यालय अधीक्षकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसेल अशा अधिकाऱ्यांमधून किंवा, पर्याप्त कारणांसाठी योग्य अशा अन्य कोणत्याही वर्गातील कर्मचाऱ्यांमधून महानगरपालिका नियुक्त करील असा, क्षेत्र सभेचा सचिव.".

सन १९५० चा मध्यप्रांत व वऱ्हाड अधिनियम क्रमांक २ याच्या कलम ३८अ ची सुधारणा.

९. नागपूर महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम ३८अ मध्ये, पोट-कलम (७) मधील, खंड (क) नंतर पुढील खंड जादा दाखल करण्यात येईल :—

" (ड) पाणीपुरवठा, घनकचरा व्यवस्थापन, मलप्रवाह विल्हेवाट, मलनिस्सारण, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन, स्वच्छताविषयक बांधकामे आणि विकास योजना यांच्या संबंधात शिफारशी करणे आणि त्यांचा नियत कालांतराने आढावा घेणे, महानगरपालिकेच्या विकासविषयक कार्यक्रमांच्या यशस्वी अंमलबजावणीकरिता आवश्यक असलेल्या ऐच्छिक कार्यक्रमांमध्ये लोकांचा सहभाग मिळवणे, प्रभागातील उपवनांच्या देखभालीची सुनिश्चिती करणे, आणि प्रत्येक निवडणूक प्रभागाला यथायोग्य प्रमाणात अर्थसंकल्पीय तरतुदीचे वाटप करण्याकरिता शिफारस करणे. ".

सन १९५० चा मध्यप्रांत व वऱ्हाड अधिनियम क्रमांक २ यामध्ये नवीन कलमे ३८ब ते ३८ई समाविष्ट करणे.

१०. नागपूर महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम ३८अ नंतर, पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :—

क्षेत्रे निर्धारित करणे.

" **३८ब.** राज्य शासन, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे,—

(अ) प्रत्येक निवडणूक प्रभागाची ज्या क्षेत्रामध्ये विभागणी करण्यात येईल अशी क्षेत्रे निर्धारित करील ; आणि

(ब) प्रत्येक क्षेत्राच्या प्रादेशिक सीमा निर्धारित करील ज्यामध्ये, अशा प्रदेशातील, मतदान केंद्राच्या मतदार यादीमध्ये नमूद केलेल्या सर्व व्यक्ती या सर्वसाधारण रहिवासी असतील अशा कोणत्याही मतदान केंद्राच्या किंवा शासनाने ठरविल्यास त्या क्षेत्रातील अशा दोन किंवा अधिक (जास्तीत जास्त पाच) सलग मतदान केंद्राच्या, संपूर्ण भौगोलिक प्रदेशाचा अनिवार्यपणे समावेश असेल.

क्षेत्र सभेच्या बैठकी.

३८क. (१) क्षेत्र सभेचा कार्याध्यक्ष हा क्षेत्र सभेची बैठक बोलावील. क्षेत्र सभेचा सचिव हा त्यानंतर कार्याध्यक्ष निश्चित करील त्याप्रमाणे दिनांक, वेळ व ठिकाण विनिर्दिष्ट करणारी बैठकीची नोटीस काढील. अशा प्रत्येक बैठकीस, क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रात विस्तृत प्रसिद्धी देण्यात येईल :

परंतु, क्षेत्र सभेच्या दोन बैठकींमध्ये लोटलेला कालावधी हा, सहा महिन्यांहून अधिक असणार नाही.

(२) कार्याध्यक्ष, पोट-कलम (१) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे एकंदर दोन वर्षाच्या कालावधीत, क्षेत्र सभेच्या सलग चार बैठका बोलावण्यात कसूर करील तर, राज्य शासन, **राजपत्रातील** आदेशाद्वारे आयुक्ताने दिलेल्या निर्देशावरून पालिका सदस्य असण्यापासून, त्यास अनर्ह ठरवील.

(३) क्षेत्र सभेच्या प्रत्येक बैठकीचे अध्यक्षस्थान क्षेत्र सभेच्या कार्याध्यक्षाद्वारे भूषविण्यात येईल आणि ती विहित करण्यात येईल अशा रीतीने भरविण्यात येईल.

(४) क्षेत्र सभेचा सचिव हा,—

(अ) बैठकीसाठी आवश्यक ती व्यवस्था करील व बैठकीतील कामकाजाच्या कार्यवृत्ताची नोंद घेईल आणि कार्याध्यक्षाच्या संमतीने ते प्रभाग कार्यालय व महानगरपालिका यांच्याकडे अग्रेषित करील ;

(ब) क्षेत्र सभेने केलेल्या सूचनांवर, महानगरपालिकेने किंवा यथास्थिती, तिच्या संबंधित कार्यालयाने केलेल्या कारवाईच्या संदर्भात, महानगरपालिकेकडून किंवा तिच्या कोणत्याही कार्यालयांकडून माहिती मिळवील आणि ती बैठकीत सादर करील ;

(क) खंड (अ) व (ब) यांच्याशी अनुषंगिक इतर कामांकडे लक्ष देईल.

३८ड. क्षेत्र सभेस, महानगरपालिका क्षेत्रामध्ये असलेली प्रत्यक्ष परिस्थिती विचारात घेऊन, पुढील कार्ये पार पाडता येतील व कर्तव्यांचे पालन करता येईल :— क्षेत्र सभेची कार्ये व कर्तव्ये.

(एक) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रात राबवावयाच्या योजना व विकास कार्यक्रम यांचा प्राथम्यक्रम सुचविणे आणि अशा योजना व कार्यक्रम प्रभाग समितीच्या किंवा यथास्थिती, महानगरपालिकेच्या विकास योजनांमध्ये अंतर्भूत करण्यासाठी प्रभाग समितीकडे पाठविणे ;

(दोन) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रामध्ये रस्त्यावर दिवे लावण्यासाठी, रस्त्यावर किंवा सार्वजनिक ठिकाणी पाण्याचे नळ बसविण्यासाठी, सार्वजनिक विहिरी बांधण्यासाठी, सार्वजनिक स्वच्छतागृहे बांधण्यासाठी आणि अशा इतर सार्वजनिक सोयीसुविधांसाठी जागा सुचविणे ;

(तीन) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रामधील पाणीपुरवठा व्यवस्था, मलप्रवाह विल्हेवाट, सार्वजनिक स्वच्छता, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन, रस्ते व मार्गावरील दिव्यांची व्यवस्था यांतील त्रुटी शोधून काढणे आणि त्या त्रुटी दूर करण्याच्या दृष्टीने उपाययोजना सुचविणे ;

(चार) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रातील सार्वजनिक आरोग्य केंद्रांमध्ये राबविल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमांना विशेषेकरून रोगप्रतिबंधक कार्यक्रमांना तसेच कुटुंबकल्याण कार्यक्रमांना सहाय्य करणे आणि साथीचे रोग व नैसर्गिक आपत्ती यांबाबतच्या घटनांची माहिती कळवण्यासाठी व्यवस्था निर्माण करणे ;

(पाच) क्षेत्र सभा सदस्यांना महापालिका कर व वापर आकार भरण्याबाबतच्या त्यांच्या कर्तव्याची आठवण करून देणे.

क्षेत्र सभेचे हक्क व अधिकार.

३८ई. क्षेत्र सभेस, पुढील हक्कांचा व अधिकारांचा, या बाबतीत विहित केलेल्या कार्यपद्धतीला अधीन राहून, वापर करता येईल :—

(एक) महानगरपालिकेच्या संबंधित अधिकाऱ्यांकडून, महानगरपालिकेकडून देण्यात येणाऱ्या सेवांची आणि क्षेत्रामध्ये पार पाडण्यासाठी प्रस्तावित करण्यात आलेल्या कामांची माहिती मिळविणे ;

(दोन) प्रभाग समितीकडून,—

(अ) क्षेत्र सभेने केलेल्या सूचनांवर केलेल्या कार्यवाहीसह क्षेत्र सभेच्या अधिकारितेसंबंधात प्रभाग समितीने किंवा महानगरपालिकेने घेतलेल्या निर्णयांची माहिती मिळविणे ;

(ब) क्षेत्र सभेच्या अधिकारितेसंबंधातील निर्णयांचा पाठपुरावा करण्यासाठी केलेल्या कार्यवाहीबाबत माहिती मिळवणे ;

(तीन) स्वच्छता राखणे, पर्यावरणाचे संरक्षण करणे आणि प्रदूषणास आळा घालणे यांसारख्या सार्वजनिक हिताच्या बाबींविषयी लोकांमध्ये जागरूकता निर्माण करणे ;

(चार) क्षेत्र सभेच्या बैठकीमध्ये पाणीपुरवठा, रस्त्यावर व मार्गावर दिवे लावणे, साफसफाई, मलप्रवाह विल्हेवाट, सार्वजनिक स्वच्छता, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व घनकचरा व्यवस्थापन व इतर नागरी सोयीसुविधा यांच्याशी संबंधित प्रभागस्तरावरील अधिकाऱ्यांनी उपस्थित राहणे ; आणि

(पाच) क्षेत्रामध्ये स्वच्छताविषयक व्यवस्था व इतर नागरी सोयीसुविधा निर्माण करण्यासाठी प्रभाग समितीला सहकार्य करणे. ” .

प्रकरण पाच

महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ यामध्ये सुधारणा.

सन १९६५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४० याच्या कलम २ ची सुधारणा.

११. महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश “ नगरपरिषदा अधिनियम ” असा करण्यात आला आहे) याच्या कलम २ मध्ये,— १९६५ चा महा. ४०.

(एक) खंड (१) नंतर पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येतील :—

“ (१-१अ) क्षेत्र सभेच्या संबंधात “ क्षेत्र ” म्हणजे कलम ६६ब अन्वये निर्धारित केलेले क्षेत्र ;

(१-१ब) “ क्षेत्र सभा ” याचा अर्थ, त्या क्षेत्रातील प्रत्येक मतदान केंद्राशी संबंधित मतदार यादीमध्ये नोंदणी केलेल्या सर्व व्यक्तींचा संघ ; ” ;

(दोन) खंड (४) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“ (४अ) “ क्षेत्र सभेचा कार्याध्यक्ष ” म्हणजे, संबंधित निवडणूक प्रभागाचा परिषद सदस्य ;

(तीन) खंड (४६) नंतर पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“ **(४६अ)** “ क्षेत्र सभेचा सचिव ” म्हणजे, कार्यालय अधीक्षकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसेल अशा अधिकाऱ्यांमधून किंवा, पर्याप्त कारणांसाठी योग्य अशा अन्य कोणत्याही वर्गातील कर्मचाऱ्यांमधून नगरपरिषद नियुक्त करील असा, क्षेत्र सभेचा सचिव.”.

१२. नगरपरिषदा अधिनियमाच्या कलम ६६अ मध्ये, पोट-कलम (७) मधील, खंड (क) नंतर पुढील खंड जादा दाखल करण्यात येईल :— सन १९६५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४० याच्या कलम ६६अ ची सुधारणा.

" (ड) पाणीपुरवठा व घनकचरा व्यवस्थापन, मलप्रवाह विल्हेवाट, मलनिस्सारण, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन, स्वच्छताविषयक बांधकामे आणि विकास योजना यांच्या संबंधात शिफारशी करणे आणि त्यांचा नियत कालांतरांने आढावा घेणे, नगरपरिषदेच्या विकासविषयक कार्यक्रमांच्या यशस्वी अंमलबजावणीकरिता आवश्यक असलेल्या ऐच्छिक कार्यक्रमांमध्ये लोकांचा सहभाग मिळवणे, प्रभागातील उपवनांच्या देखभालीची सुनिश्चिती करणे, आणि प्रत्येक प्रभागाला यथायोग्य प्रमाणात अर्थसंकल्पीय तरतुदीचे वाटप करण्याकरिता शिफारस करणे. ".

१३. नगरपरिषदा अधिनियमाच्या कलम ६६अ नंतर, पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :— सन १९६५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४० यामध्ये नवीन कलमे ६६ब ते ६६ई समाविष्ट करणे.

" **६६ब.** राज्य शासन, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे,— क्षेत्रे निर्धारित करणे.

(अ) प्रत्येक निवडणूक प्रभागाची ज्या क्षेत्रांमध्ये विभागणी करण्यात येईल अशी क्षेत्रे निर्धारित करील ; आणि

(ब) प्रत्येक क्षेत्राच्या प्रादेशिक सीमा निर्धारित करील ज्यामध्ये, अशा प्रदेशातील, मतदान केंद्राच्या मतदार यादीमध्ये नमूद केलेल्या सर्व व्यक्ती या सर्वसाधारण रहिवासी असतील अशा कोणत्याही मतदान केंद्राच्या किंवा शासनाने ठरविल्यास त्या क्षेत्रातील अशा दोन किंवा अधिक (जास्तीत जास्त पाच) सलग मतदान केंद्राच्या, संपूर्ण भौगोलिक प्रदेशाचा अनिवार्यपणे समावेश असेल.

६६क. (१) क्षेत्र सभेचा कार्याध्यक्ष हा क्षेत्र सभेची बैठक बोलावील. क्षेत्र सभेचा सचिव हा त्यानंतर, कार्याध्यक्ष निश्चित करील त्याप्रमाणे दिनांक, वेळ व ठिकाण विनिर्दिष्ट करणारी बैठकीची नोटीस काढील. अशा प्रत्येक बैठकीस, क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रात विस्तृत प्रसिद्धी देण्यात येईल : क्षेत्र सभेच्या बैठकी.

परंतु, क्षेत्र सभेच्या दोन बैठकींमध्ये लोटलेला कालावधी हा, सहा महिन्यांहून अधिक असणार नाही.

(२) कार्याध्यक्ष, पोट-कलम (१) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे एकंदर दोन वर्षांच्या कालावधीत, क्षेत्र सभेच्या सलग चार बैठका बोलावण्यात कसूर करील तर, राज्य शासन, **राजपत्रातील** आदेशाद्वारे मुख्य अधिकाऱ्याने दिलेल्या निर्देशावरून परिषद सदस्य असण्यापासून, त्यास अनर्ह ठरवील.

(३) क्षेत्र सभेच्या प्रत्येक बैठकीचे अध्यक्षस्थान क्षेत्र सभेच्या कार्याध्यक्षाद्वारे भूषविण्यात येईल आणि ती विहित करण्यात येईल अशा रीतीने भरविण्यात येईल.

(४) क्षेत्र सभेचा सचिव हा,---

(अ) बैठकीसाठी आवश्यक ती व्यवस्था करील व बैठकीतील कामकाजाच्या कार्यवृत्ताची नोंद घेईल आणि कार्याध्यक्षाच्या संमतीने ते प्रभाग कार्यालय व महानगरपालिका यांच्याकडे अग्रेषित करील.

(ब) क्षेत्र सभेने केलेल्या सूचनांवर, नगरपरिषदेने किंवा यथास्थिती, तिच्या संबंधित कार्यालयाने केलेल्या कारवाईच्या संदर्भात, नगरपरिषदेकडून किंवा तिच्या कोणत्याही कार्यालयांकडून माहिती मिळवील आणि ती बैठकीत सादर करील ;

(क) खंड (अ) व (ब) यांच्याशी आनुषंगिक इतर कामांकडे लक्ष देईल.

क्षेत्र सभेची कार्ये व कर्तव्ये.

६६ड. क्षेत्र सभेस, नगरपालिका क्षेत्रामध्ये असलेली प्रत्यक्ष परिस्थिती विचारात घेऊन, पुढील कामे पार पाडता येतील व कर्तव्यांचे पालन करता येईल :—

(एक) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रात राबवावयाच्या योजना व विकास कार्यक्रम यांचा प्राथम्यक्रम सुचविणे आणि अशा योजना व कार्यक्रम प्रभाग समितीच्या किंवा यथास्थिती, नगर परिषदेच्या विकास योजनांमध्ये अंतर्भूत करण्यासाठी प्रभाग समितीकडे पाठविणे ;

(दोन) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रामध्ये रस्त्यावर दिवे लावण्यासाठी, रस्त्यांवर किंवा सार्वजनिक ठिकाणी पाण्याचे नळ बसविण्यासाठी, सार्वजनिक विहिरी बांधण्यासाठी, सार्वजनिक स्वच्छतागृहे बांधण्यासाठी आणि अशा इतर सार्वजनिक सोयीसुविधांसाठी जागा सुचविणे ;

(तीन) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रामधील पाणीपुरवठा व्यवस्था, मलप्रवाह विल्हेवाट, सार्वजनिक स्वच्छता, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन, रस्ते व मार्गांवरील दिव्यांची व्यवस्था यांतील त्रुटी शोधून काढणे आणि त्या त्रुटी दूर करण्याच्या दृष्टीने उपाययोजना सुचवणे ;

(चार) क्षेत्र सभेच्या क्षेत्रातील सार्वजनिक आरोग्य केंद्रांमध्ये राबविल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमांना, विशेषेकरून रोगप्रतिबंधक कार्यक्रमांना तसेच कुटुंब कल्याण कार्यक्रमांना सहाय्य करणे आणि साथीचे रोग व नैसर्गिक आपत्ती यांबाबतच्या घटनांची माहिती कळवण्यासाठी व्यवस्था निर्माण करणे ;

(पाच) क्षेत्र सभा सदस्यांना नगरपालिका कर व वापर आकार भरण्याबाबतच्या त्यांच्या कर्तव्याची आठवण करून देणे.

क्षेत्र सभेचे हक्क व अधिकार.

६६ई. क्षेत्र सभेस, पुढील हक्कांचा व अधिकारांचा, या बाबतीत विहित केलेल्या कार्यपद्धतीला अधीन राहून, वापर करता येईल :—

(एक) नगरपरिषदेच्या संबंधित अधिकाऱ्यांकडून, नगरपरिषदेकडून देण्यात येणाऱ्या सेवांची आणि क्षेत्रामध्ये पार पाडण्यासाठी प्रस्तावित करण्यात आलेल्या कामांची माहिती मिळवणे ;

(दोन) प्रभाग समितीकडून,—

(अ) क्षेत्र सभेने केलेल्या सूचनांवर कार्यवाहीसह क्षेत्र सभेच्या अधिकारितेसंबंधात प्रभाग समितीने किंवा नगरपरिषदेने घेतलेल्या निर्णयांची माहिती मिळवणे ;

(ब) क्षेत्र सभेच्या अधिकारितेसंबंधातील निर्णयांचा पाठपुरावा करण्यासाठी केलेल्या कार्यवाहीबाबत माहिती मिळवणे ;

(तीन) स्वच्छता राखणे, पर्यावरणाचे संरक्षण करणे आणि प्रदूषणास आळा घालणे यांसारख्या सार्वजनिक हिताच्या बाबींविषयी लोकांमध्ये जागरूकता निर्माण करणे ;

(चार) क्षेत्र सभेच्या बैठकीमध्ये पाणीपुरवठा, रस्त्यांवर व मार्गांवर दिवे लावणे, साफसफाई, मलप्रवाह विल्हेवाट, सार्वजनिक स्वच्छता, वादळी पावसाच्या पाण्याचे व घनकचरा व्यवस्थापन व इतर नागरी सोयीसुविधा यांच्याशी संबंधित प्रभागस्तरावरील अधिकारी यांनी उपस्थित राहणे ; आणि

(पाच) क्षेत्रामध्ये स्वच्छताविषयक व्यवस्था व इतर नागरी सोयीसुविधा निर्माण करण्यासाठी प्रभाग समितीला सहकार्य करणे. ”.

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY SHRI PARSHURAM JAGANNATH GOSAVI, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग आठ

वर्ष १, अंक २६(३)] शुक्रवार, जुलै ३, २००९/आषाढ १२, शके १९३१ [पृष्ठे १२, किंमत : रुपये २०.००

असाधारण क्रमांक ५३

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम आणि विधी व न्याय विभागाकडून आलेली विधेयके (इंग्रजी अनुवाद).

In pursuance of clause (3) of article 348 of the Constitution of India, the following translation in English of the Maharashtra Municipal Corporations and Municipal Councils (Amendment) Act, 2009 (Mah. Act No. XXI of 2009), is hereby published under the authority of the Governor.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

H. B. PATEL,
Secretary to Government,
Law and Judiciary Department.

MAHARASHTRA ACT No. XXI OF 2009

(First published, after having received the assent of the Governor, in the " Maharashtra Government Gazette ", on the 3rd July 2009)

An Act further to amend the Mumbai Municipal Corporation Act, the Bombay Provincial Municipal Corporations Act, 1949, the City of Nagpur Corporation Act, 1948 and the Maharashtra Municipal Councils, *Nagar Panchayats* and Industrial Townships Act, 1965.

Bom. III of 1888. Bom. LIX of 1949. C.P. and Berar II of 1950. Mah. XL of 1965.

WHEREAS it is expedient further to amend the Mumbai Municipal Corporation Act, the Bombay Provincial Municipal Corporations Act, 1949, the City of Nagpur Corporation Act, 1948 and the Maharashtra Municipal Councils, *Nagar Panchayats* and Industrial Townships Act, 1965, for the purposes hereinafter appearing; it is hereby enacted in the Sixtieth Year of the Republic of India as follows :—

CHAPTER I

PRELIMINARY

Short title and commencement.

1. *(1)* This Act may be called the Maharashtra Municipal Corporations and Municipal Councils (Amendment) Act, 2009.

(2) It shall come into force on such date as the State Government may, by notification in the *Official Gazette,* appoint.

CHAPTER II

AMENDMENTS TO THE MUMBAI MUNICIPAL CORPORATION ACT

Amendment of section 3 of Bom. III of 1888.

2. In section 3 of the Mumbai Municipal Corporation Act (hereinafter referred to as "the Mumbai Corporation Act"), after clause *(tt)*, the following clauses shall be added, namely :— Bom. III of 1888.

"*(uu)* "area", in relation to the Area Sabha, means an area determined under section 50TU ;

(vv) "Area Sabha" means the body of all the persons registered in the electoral rolls pertaining to all polling booths in the area ;

(ww) "Chairperson of Area Sabha" means the Councillor of the concerned electoral ward ;

(xx) "Secretary of Area Sabha" means the Secretary of the Area Sabha appointed as such by the Corporation from amongst its officers not below the rank of Office Superintendent or for sufficient reasons, from any other suitable class of municipal employees.".

Insertion of new sections 50TU to 50TX in Bom. III of 1888.

3. After section 50TT of the Mumbai Corporation Act, the following sections shall be inserted, namely :—

Determination of areas.

"**50TU.** The State Government shall, by order published in the *Official Gazette*, determine,—

(a) the areas into which each electoral ward of the Corporation may be divided; and

(b) the territorial extent of each area, which shall necessarily include the entire geographical territory in which all persons mentioned in the electoral roll of any polling booth in such territory, or, if the Government so decides, two or more contiguous polling booths (not exceeding five such polling booths) in such territory, are ordinary resident.

Meetings of Area Sabha.

50TV. *(1)* The Chairperson of the Area Sabha shall convene a meeting of the Area Sabha. The Secretary of the Area Sabha shall thereafter issue a notice of the meeting specifying the date, time and place, as is fixed by the Chairperson. Every such meeting shall be given wide publicity in the area of Area Sabha :

(*ii*) after clause (*7*), the following clause shall be inserted, namely :—

"(*7A*) " Chairperson of Area Sabha " means the Councillor of the concerned electoral ward ;";

(*iii*) after clause (*59C*), the following clause shall be inserted, namely :—

"(*59D*) " Secretary of Area Sabha " means the Secretary of the Area Sabha appointed as such by the Corporation from amongst its officers not below the rank of the Office Superintendent or for sufficient reasons, from any other suitable class of municipal employees ;".

Amendment of section 29A of Bom. LIX of 1949.

6. In section 29A of the Provincial Corporations Act, in sub-section (*7*), after clause (*c*), the following clause shall be added, namely :—

"(*d*) to make recommendations in regard to water supply, solid waste management, sewage disposal, drainage, storm water management, sanitation works and development scheme and to take periodical review thereof, to enlist people's participation in the voluntary activities necessary for successful implementation of the developmental activities of the Corporation, to ensure maintenance of parks in the ward and to recommend for appropriate budget allocation to each electoral ward.".

Insertion of sections 29B to 29E in Bom. LIX of 1949.

7. After section 29A of the Provincial Corporations Act, the following sections shall be inserted, namely :—

Determination of areas.

"**29B.** The State Government shall, by order published in the *Official Gazette,* determine,—

(*a*) the areas into which each electoral ward may be divided ; and

(*b*) the territorial extent of each area, which shall necessarily include the entire geographical territory in which all persons mentioned in the electoral roll of any polling booth in such territory, or, if the Government so decides, two or more contiguous polling booths (not exceeding five such polling booths) in such territory, are ordinary resident.

Meetings of Area Sabha.

29C. (*1*) The Chairperson of the Area Sabha shall convene a meeting of the Area Sabha. The Secretary of the Area Sabha shall, thereafter issue a notice of the meeting specifying the date, time and place, as is fixed by the Chairparson. Every such meeting shall be given wide publicity in the area of Area Sabha :

Provided that, the period of not more than six months shall elapse between the two meetings of the Area Sabha.

(*2*) If the Chairperson fails to convene four meetings of the Area Sabha continuously, within a period of two years, as provided under sub-section (*1*), the State Government shall, upon a reference being made by the Commissioner, by order in the *Official Gazette,* disqualify the Chairperson for being a Councillor.

(3) Every meeting of the Area Sabha shall be presided over by the Chairperson of Area Sabha and shall be conducted in such manner as may be prescribed.

(4) The Secretary of the Area Sabha shall,—

(a) make necessary arrangements for the meeting and record the minutes of the meeting and forward the same with the approval of the Chairperson to the ward office and the Corporation ;

(b) obtain information from the Corporation or any of its offices regarding the action taken by the Corporation or the office concerned, as the case may be, on the suggestions made by the Area Sabha and present the same in the meeting ;

(c) attend other works incidental to clauses (a) and (b).

Functions and duties of Area Sabha.

29D. An Area Sabha may, having regard to the actual conditions obtaining in the municipal area, perform and discharge the following functions and duties, namely :—

(i) to suggest the priority of schemes and development programmes to be implemented in the area of the Area Sabha and forward the same to the Wards Committee, for inclusion in the developmental plans of the Wards Committee or the Corporation, as the case may be ;

(ii) to suggest the location of street lights, street or community water taps, public wells, public sanitation units and such other public amenities within the area of the Area Sabha ;

(iii) to identify the deficiencies in the water supply, sewage disposal, public sanitation, storm water management, roads and street lighting arrangements in the area of the Area Sabha and suggest remedial measures ;

(iv) to assist the activities of public health centres in the area of the Area Sabha, especially in prevention of diseases and family welfare and create arrangements to report on the incidence of epidemics and natural calamities ;

(v) to remind the Area Sabha members of their obligations to pay municipal taxes and user charges.

Rights and powers of Area Sabha.

29E. An Area Sabha may, subject to the procedure that may be prescribed in this behalf, exercise the following rights and powers, namely :—

(i) to get information from the concerned officials of the Corporation as to the services they will render and the works they propose to do in the area ;

(ii) to be informed by the Wards Committee about,—

(a) decisions concerning the jurisdiction of the Area Sabha made by the Wards Committee or the Corporation including the action taken on the suggestions made by the Area Sabha ;

(b) the follow up action taken on the decisions concerning the jurisdiction of the Area Sabha ;

(*iii*) to impart awareness on matters of public interest such as cleanliness, preservation of the environment and prevention of pollution ;

(*iv*) to have attendance of ward level officers dealing with water supply, road and street lighting, conservancy, sewage disposal, public sanitation, storm water and solid waste management and other civic amenities, in the meetings of the Area Sabha ; and

(*v*) to co-operate with the Wards Committee in the provision of sanitation arrangements and other civic amenities in the area.".

CHAPTER IV

AMENDMENTS TO THE CITY OF NAGPUR CORPORATION ACT, 1948

C. P. and Berar II of 1950.

8. In section 5 of the City of Nagpur Corporation Act, 1948 (hereinafter referred to as " the Nagpur Corporation Act "),— Amendment of section 5 of C. P. and Berar II of 1950.

(*i*) after clause (*1*), the following clauses shall be inserted, namely :—

" (*1-1A*) " area ", in relation to the Area Sabha, means an area as determined under section 38B ;

(*1-1B*) " Area Sabha " means the body of all the persons registered in the electoral rolls pertaining to all polling booths in that area ;" ;

(*ii*) after clause (*8*), the following clause shall be inserted, namely :—

"(*8A*) " Chairperson of Area Sabha " means the Councillor of the concerned electoral ward ;";

(*iii*) after clause (*45*), the following clause shall be inserted, namely :—

" (*45A*) " Secretary of Area Sabha" means the Secretary of the Area Sabha appointed as such by the Corporation from amongst its officers not below the rank of the Office Superintendent or for sufficient reasons, from any other suitable class of municipal employees ;".

9. In section 38A of the Nagpur Corporation Act, in sub-section (*7*), after clause (*c*), the following clause shall be added, namely :— Amendment of section 38A of C. P. and Berar II of 1950.

" (*d*) to make recommendations in regard to water supply, solid waste management, sewage disposal, drainage, storm water management, sanitation works and development scheme and to take periodical review thereof, to enlist people's participation in the voluntary activities necessary for successful implementation of the developmental activities of the Corporation, to ensure maintenance of parks in the ward and to recommend for appropriate budget allocation to each electoral ward.".

Insertion of new sections 38B to 38E in C. P. and Berar II of 1950.

10. After section 38A of the Nagpur Corporation Act, the following sections shall be inserted, namely :—

Determination of areas.

" **38B.** The State Government shall, by order published in the *Official Gazette,* determine, —

(*a*) the areas into which each electoral ward may be divided ; and

(*b*) the territorial extent of each area, which shall necessarily include the entire geographical territory in which all persons mentioned in the electoral roll of any polling booth in such territory, or, if the Government so decides, two or more contiguous polling booths (not exceeding five such polling booths) in such territory, are ordinary resident.

Meetings of Area Sabha.

38C. (*1*) The Chairperson of the Area Sabha shall convene a meeting of the Area Sabha. The Secretary of the Area Sabha shall, thereafter issue a notice of the meeting specifying the date, time and place, as is fixed by the Chairperson. Every such meeting shall be given wide publicity in the area of Area Sabha :

Provided that, a period of not more than six months shall elapse between the two meetings of the Area Sabha.

(*2*) If the Chairperson fails to convene four meetings of the Area Sabha continuously, within a period of two years, as provided under sub-section (*1*), the State Government shall, upon a reference being made by the Commissioner, by order in the *Official Gazette,* disqualify the Chairperson for being a Councillor.

(*3*) Every meeting of the Area Sabha shall be presided over by the Chairperson of Area Sabha and shall be conducted in such manner as may be prescribed.

(*4*) The Secretary of the Area Sabha shall,—

(*a*) make necessary arrangements for the meeting and record the minutes of the meeting and forward the same with the approval of the Chairperosn to the ward office and the Corporation ;

(*b*) obtain information from the Corporation or any of its offices regarding the action taken by the Corporation or the office concerned, as the case may be, on the suggestions made by the Area Sabha and present the same in the meeting ;

(*c*) attend other works incidental to clauses (*a*) and (*b*).

Functions and duties of Area Sabha.

38D. An Area Sabha may, having regard to its actual conditions obtaining in the municipal area, perform and discharge the following functions and duties, namely :—

(*i*) to suggest the priority of schemes and development programmes to be implemented in the area of the Area Sabha and forward the same to the Wards Committee, for inclusion in the developmental plans of the Wards Committee or the Corporation, as the case may be ;

(*ii*) to suggest the location of street lights, street or community water taps, public wells, public sanitation units, and such other public amenities within the area of the Area Sabha ;

(*iii*) to identify the deficiencies in the water supply, sewage disposal, public sanitation, storm water management, road and street lighting arrangements in area of the Area Sabha and suggest remedial measures ;

(*iv*) to assist the activities of public health centres in the area of the Area Sabha, especially in prevention of diseases and family welfare and create arrangements to report on the incidence of epidemics and natural calamities ;

(*v*) to remind the Area Sabha members of their obligations to pay municipal taxes and user charges.

Rights and powers of Area Sabha.

38E. An Area Sabha may, subject to the procedure prescribed in this behalf, exercise the following rights and powers, namely :—

(*i*) to get information from the concerned officials of the Corporation as to the services they will render and the works they propose to do in the area ;

(*ii*) to be informed by the Wards Committee about ,—

(*a*) decisions concerning the jurisdiction of the Area Sabha made by the Wards Committee or the Corporation including the action taken on the suggestions made by the Area Sabha ;

(*b*) the follow up action taken on the decisions concerning the jurisdiction of the Area Sabha ;

(*iii*) to impart awareness on matters of public interest such as cleanliness, preservation of the environment and prevention of pollution ;

(*iv*) to have attendance of ward level officers dealing with water supply, road and street lighting, conservancy, sewage disposal, public sanitation, storm water and solid waste management and other civic amenities, in the meetings of the Area Sabha ; and

(*v*) to co-operate with the Wards Committee in the provision of sanitation arrangements and other civic amenities in the area. ".

CHAPTER V

AMENDMENTS TO THE MAHARASHTRA MUNICIPAL COUNCILS, *NAGAR PANCHAYATS* AND INDUSTRIAL TOWNSHIPS ACT, 1965

Mah. XL of 1965.

Amendment of section 2 of Mah. XL of 1965.

11. In section 2 of the Maharashtra Municipal Councils, *Nagar Panchayats* and Industrial Townships Act, 1965 (hereinafter referred to as " the Municipal Councils Act "),—

(*i*) after clause (*1*), the following clauses shall be inserted, namely :—

" (*1-1A*) " area ", in relation to the Area Sabha, means an area determined under section 66B ;

(*1-1B*) " Area Sabha " means the body of all the persons registered in the electoral rolls pertaining to all polling booths in the area ; ";

(*ii*) after clause (*4*), the following clause shall be inserted, namely :—

"(*4A*) "Chairperson of Area Sabha " means the Councillor of the concerned electoral ward ;";

(*iii*) after clause (*46*), the following clause shall be inserted, namely :—

"(*46A*) " Secretary of Area Sabha " means the Secretary of the Area Sabha appointed as such by the Council from amongst its officers not below the rank of the Office Superintendent or for sufficient reasons, from any other suitable class of municipal employees ;".

Amendment of section 66A of Mah. XL of 1965.

12. In section 66A of the Municipal Councils Act, in sub-section (*7*), after clause (*c*), the following clause shall be added, namely :—

" (*d*) to make recommendations in regard to water supply, solid waste management, sewage disposal, drainage, storm water management, sanitation works and development scheme and to take periodical review thereof, to enlist people's participation in the voluntary activities necessary for successful implementation of the developmental activities of the Council, to ensure maintenance of parks in the ward and to recommend for appropriate budget allocation to each electoral ward.".

Insertion of new sections 66B to 66E in Mah. XL of 1965.

13. After section 66A of the Municipal Councils Act, the following sections shall be inserted, namely :—

Determination of areas.

" **66B.** The State Government shall, by order published in the *Official Gazette,* determine,—

(*a*) the areas into which each electoral ward may be divided ; and

(*b*) the territorial extent of each area, which shall necessarily include the entire geographical territory in which all persons mentioned in the electoral roll of any polling booth in such territory, or, if the Government so decides, two or more contiguous polling booths (not exceeding five such polling booths) in such territory, are ordinary resident.

Meetings of Area Sabha.

66C. (*1*) The Chairperson of the Area Sabha shall convene a meeting of the Area Sabha. The Secretary of the Area Sabha shall, thereafter issue a notice of the meeting specifying the date, time and place, as is fixed by the Chairperson. Every such meeting shall be given wide publicity in the area of the Area Sabha :

Provided that, a period of not more than six months shall elapse between the two meetings of the Area Sabha.

(2) If the Chairperson fails to convene four meetings of the Area Sabha continuously, within a period of two years, as provided under sub-section (*1*), the State Government shall, upon reference being made by the Chief Officer, by order in the *Official Gazette*, disqualify the Chairperson for being a Councillor.

(3) Every meeting of the Area Sabha shall be presided over by the Chairperson of Area Sabha and shall be conducted in such manner as may be prescribed.

(4) The Secretary of the Area Sabha shall,—

(*a*) make necessary arrangements for the meeting and record the minutes of the meeting and forward the same with the approval of the Chairperson to the ward office and the Council ;

(*b*) obtain information from the Council or any of its offices regarding the action taken by the Council or the office concerned, as the case may be, on the suggestions made by the Area Sabha and present the same in the meeting ;

(*c*) attend other works incidental to clauses (*a*) and (*b*).

66D. An Area Sabha may, having regard to the actual conditions obtaining in the municipal area, perform and discharge the following functions and duties, namely :— Functions and duties of Area Sabha.

(*i*) to suggest the priority of schemes and development programmes to be implemented in the Area Sabha and forward the same to the Wards Committee, for inclusion in the developmental plans of the Wards Committee or Council, as the case may be ;

(*ii*) to suggest the location of street lights, street or community water taps, public wells, public sanitation units and such other public amenities within the area of the Area Sabha ;

(*iii*) to identify the deficiencies in the water supply, sewage disposal, public sanitation, storm water management, roads and street lighting arrangements in the area of the Area Sabha and suggest remedial measures ;

(*iv*) to assist the activities of public health centres in the area of the Area Sabha, especially in prevention of diseases and family welfare and create arrangements to report on the incidence of epidemics and natural calamities ;

(*v*) to remind the Area Sabha members of their obligations to pay municipal taxes and user charges.

66E. An Area Sabha may, subject to the procedure prescribed in this behalf, exercise the following rights and powers, namely :— Rights and powers of Area Sabha.

(*i*) to get information from the concerned officials of the Council as to the services they will render and the works they propose to do in the area ;

(*ii*) to be informed by the Wards Committee about,—

(*a*) decisions concerning the jurisdiction of the Area Sabha made by the Wards Committee or the Council including the action taken on the suggestions made by the Area Sabha ;

(*b*) the follow up action taken on the decisions concerning the jurisdiction of the Area Sabha ;

(*iii*) to impart awareness on matters of public interest such as cleanliness, preservation of the environment and prevention of pollution ;

(*iv*) to have attendance of ward level officers dealing with water supply, road and street lighting, conservancy, sewage disposal, public sanitation, storm water and solid waste management and other civic amenities, in the meetings of the Area Sabha ; and

(*v*) to co-operate with the Wards Committee in the provision of sanitation arrangements and other civic amenities in the area. ".

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY SHRI PARSHURAM JAGANNATH GOSAVI, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004.